

Tom-Henrik Sirviö

15.11.2023

Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Etäkuuleminen ja kirjallinen asiantuntijalausunto StV 16.11.2023 klo 12.15

Lausunto hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta, HE 74/2023 vp

- STTK ei pidä esityksessä kuvattuja eri ryhmiin rajusti osuvia leikkauksia perusteltuina, sillä niillä voi olla **yksilöiden hyvinvointia merkittävästi heikentävä vaikutus. Vaikutusarvioiden perusteella leikkauksilla ei myöskään saavuteta hyötyjä.**
- Vaikutusarvioiden mukaan työllistymisen kannusteet heikkenevät pienimmillä työtuloilla ja paranevat noin 1400–2100 euron tuloilla. Työllistymisen kannusteilla ei kuitenkaan ole tosiallista työllisyyttä parantavaa merkitystä, jos henkilöllä ei ole esimerkiksi mahdollisuutta toiveestaan huolimatta tehdä suurempaa viikkotuntimäärää tai työn palkkaus ei muutoin riitä elämiseen. **Työllisyyden parantamiseksi esitys vaatisikin tuekseen puuttumista esimerkiksi ei-toivottuun osa-aikatyöhön, ei-toivottuun yrittäjämuotoiseen työhön ja alustatyön alipalkkauksen ongelmiin.**
- Hallituksen tekemät uudistukset ovat **vahvasti ristiriidassa keskenään.** Hallitusohjelman mukaan toimeentulotukiuudistuksella tavoitellaan 100 miljoonan euron säästöjä, mutta asumistukiuudistus kasvattaa hallituksen esityksen vaikutusarvioiden mukaan toimeentulotukimenoja lähes 80 miljoonalla eurolla.

Asumistukiuudistus on yksilölle kohtuuton

Asumistukea ehdotetaan muutettavaksi siten, että asumistuen taso laskee. STTK vastustaa muutoksia, koska ne heikentävät monien heikossa asemassa olevien toimeentuloa. Suuri osa asumistuen saajista työskentelee pienipalkkaisilla aloilla, tekee osa-aikatyötä tai on työtön.

Asumistuen perusomavastuuta ollaan korottamassa 42 prosentista 50 prosenttiin. Korvausprosenttia esitetään laskettavaksi nykyisestä 80 prosentista 70 prosenttiin. Lisäksi asumistuen kuntaryhmät yksi ja kaksi ollaan yhdistämässä niin, että asumistuen taso laskee Helsingissä.

Hallitus myös muuttaa kotitaloudessa olevien aikuisten ja lasten määrän kertoimia niin, että lapsen kerrointa kasvatetaan ja aikuisen kerrointa heikennetään.

Tom-Henrik Sirviö

15.11.2023

Asumistukeen tuodaan varallisuusraja, eikä omistusasuntoon voi jatkossa saada asumistukea. Ansiotulovähennys poistuu.

Voidaan perustellusti olettaa leikkauksien kohdistuvan osin samoihin ihmisiin ja vaikeuttavan jo valmiiksi toimeentulon kanssa kamppailevien asemaa.

STTK:n laskelmien mukaan pelkästään asumistuen ja ansiosidonnaisen työttömyysturvan leikkaukset heikentävät nettoansioita jopa noin 20 prosenttia.

Käytännössä käytettävissä olevat tulot tippuvat jopa useita satoja euroja kuukaudessa.

STTK huomauttaa, että **asumistukiuudistus olisi voitu toteuttaa maltillisempana**, jolloin julkisen talouden säästöt olisivat olleet pienemmät. Näin olisi kuitenkin voitu välttää asumistuen saajien siirtyminen toimeentulotuen piiriin, eikä isku yksilöiden talouteen ja hyvinvointiin olisi ollut yhtä raju. Hallituksen esitystä maltillisempi asumistukiuudistus olisi voitu toteuttaa muuttamalla vain osaa asumistuen elementeistä, kuten esimerkiksi perusomavastuuta.

Ehdotetut muutokset heikentävät erilaisten elämäntilanteiden huomioimista

STTK pitää ongelmallisena, että **mahdollisuudet huomioida erilaiset elämäntilanteet heikkenevät esitettyjen muutosten vuoksi**. Aikuisen kertoimeen kohdistuva leikkaus on erityisen ankara vain aikuisista koostuviin asumistukea saaviin kotitalouksiin. Muutos heikentää erityisesti yksinasuvien asemaa.

Hallituksen esityksen mukaan muutoksissa on otettu huomioon asumistukea saavien lapsiperheiden asema, koska lasten kerrointa on kasvatettu. Samaan aikaan on kuitenkin huomioitava, että kaikki muut asumistukeen kohdistuvat heikennykset kohdistuvat myös lapsiperheisiin. Hallituksen esityksen vaikutusarvioiden mukaan esimerkiksi kahden vanhemman lapsiperheistä yli 20 prosenttia tippuisi kokonaan pois tuen piiristä.

Ansiotulovähennyksen poistaminen kohdistuu erityisesti **pienipalkkaisiin tai osa-aikaista työtä tekeviin palkansaajiin**. STTK ei pidä muutosta perusteltuna, koska työllistyminen kokoaikaisesti ei ole useinkaan mahdollista tuensaajasta riippumattomista syistä. Esitys vaatisikin tuekseen esimerkiksi ei-toivottuun osa-aikatyöhön puuttumista ja alustatyön ongelmien ratkaisemista.

Päätös lakkauttaa asumistuki omistusasujien osalta on monin tavoin ongelmallinen. Esimerkiksi työttömyys vaatii henkilöltä taloustilanteen nopeaa sopeuttamista. Omistusasujalle asumismenojen nopea sopeuttaminen on vaikeaa esimerkiksi asuntomarkkinoiden alueellisen- ja suhdannevaihtelun vuoksi. Omistusasujia on asumistuen saajista vain pieni osa.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös pykälää tuen takaisinperinnästä. Nyt takaisinperintä on mahdollista asumistuesta tai siihen rinnastettavasta tuesta.

Tom-Henrik Sirviö

15.11.2023

Muutos mahdollistaisi takaisinperinnän jatkossa myös Kansaneläkelaitoksen myöhemmin maksamasta etuudesta. STTK pitää tätä muutosta yksilön näkökulmasta kohtuuttomana seurauksena, joka tulisi perua.

Esityksellä ei vaikutusarvioiden mukaan ole positiivisia vaikutuksia

Hallituksen esitykseen sisältyvien vaikutusarvioiden mukaan uudistuksen vaikutukset työllisyyteen ovat vähäiset ja vuokratasoa hillitsevät vaikutukset epätodennäköisiä. Pidemmällä aikavälillä muutos voi myös heikentää mahdollisuuksia työhön, koska pienipalkkaisten tai osa-aikaisten töiden tekeminen ja vastaanottaminen suurimmissa, vuokratasoltaan kalliimmissa kaupungeissa hankaloituu.

Hallituksen esityksen vaikutusarvioinnissa tuodaan selkeästi esiin tietoiset politiikkamuutokset asumistukimenojen kasvun taustasyinä. Vaikutusarvioissa todetaan myös, että tukimenojen kasvu on tasaantunut. Edelleen on syytä muistaa, että esimerkiksi opiskelijoiden tuominen yleisen asumistuen piiriin tarkoitti leikkauksia opiskelijoiden muuhun toimeentuloon.

Esitykseen tulisi lisätä sosiaaliturvaleikkausten yhteisvaikutusten arvio, jonka mainitaan olevan tekeillä syksyllä 2023. STTK katsoo, että valmis arvio tulisi sopivilta osin liittää hallituksen esitykseen.

Kansalaisia ei tule ajaa yhä enemmän toimeentulotuen piiriin

Esityksen mukaan toimeentulotuki kompensoi uudistuksen vaikutuksia. STTK katsoo kuitenkin, että kansalaisten ajaminen toimeentulotuen piiriin ei ole kestävää politiikkaa. Hallituksen esityksen mukaan uudistus lisää toimeentulotuen saajien määrää 15 000 kotitaloudella ja sitä kautta toimeentulotukimenoja noin 80 miljoonalla eurolla.

Lopputulos on räikeässä ristiriidassa hallitusohjelman tavoitteiden kanssa. Hallitusohjelmassa tavoitteeksi asetetaan toimeentulotukea tarvitsevien määrän puolittaminen sekä 100 miljoonalla eurolla julkista taloutta vahvistava vaikutus. **STTK katsoo, että valtiontalouden tasapainottamisen keinot tulisi löytää muutoin, kuin aiheuttamalla vakavia toimeentulohaasteita yksittäisille kansalaisille.**

Hallituksen esityksen perustuslain mukaisuus ongelmallinen

STTK pitää hallituksen esityksen kuvausta uudistuksen perustuslainmukaisuudesta ongelmallisena. Selostuksessa mainitaan arvio siitä, että valtiontalouden tilannetta ei kokonaisuudessaan voida hoitaa verotuksen keinoin. Toistaiseksi hallitus ei juurikaan ole hyödyntänyt verotuksen keinoja talouden tasapainottamisessa.

Tom-Henrik Sirviö

15.11.2023

Veroaste laskee hallituskauden aikana miljardeilla euroilla eli moninkertaisesti esimerkiksi asumistukiuudistuksen säästöihin nähden. **Pienituloisimpien etuuksien pienentämistä ei voi perustella verorasituksella.**

Esityksessä mainitaan, että julkisen talouden säästöt ovat perusteltu syy leikata sosiaaliturvaa jossain määrin. STTK pitää kuitenkin esitettyjä leikkauksia rajuina heikennyksinä sosiaaliturvaan. Pelkästään asumistuen ja ansiosidonnaisen työttömyysturvan muutokset leikkaavat STTK:n laskelmien mukaan monissa tapauksissa 20 prosenttia verojen jälkeen käytettävissä olevista nettoansioista.

Samalla on hyvä muistaa esityksessäkin mainittu Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitean lausunto vuodelta 2023, jonka mukaan perustoimeentuloturvan ja vähimmäistoimeentuloa turvaavien etuuksien määrät ovat Suomessa liian matalia.

Lisätietoja Tom-Henrik Sirviö, ekonomisti
tom-henrik.sirvio@sttk.fi
040 684 2251